

Р.Б. Шишка

Спадкове право в Україні

Посібник

Київ
Видавництво Ліра-К
2021

УДК 347.65/.68(477)(07)
Ш65

Рекомендовано Вченою радою Інституту інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол №6від 9 березня 2021 р.)

Рецензенти:

Дзера Олександр Васильович – професор, доктор юридичних наук, професор кафедри цивільного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка член-кореспондент Національної академії правових наук України, Заслужений юрист України, академік Академії наук Вищої школи України

Жорнокуй Юрій Михайлович – професор, доктор юридичних наук, завідувач кафедри Харківського національного університету внутрішніх справ.

Шишка Р.Б.

Ш65 Спадкове право в Україні: посібник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. 228 с.
ISBN 978-617-520-101-5

Посібник підготовлено відповідно до програми Спадкове право України на основі верховенства права і положень актів чинного цивільного законодавства, концептуального бачення врегулювання спадкових правовідносин при рекодифікації Цивільного кодексу України, з урахуванням вимог щодо знань, вмій та компетенції фахівців за спеціалізацією «Право», чинних оціночних елементів якості освіти, досвіду регулювання цих відносин в інших країнах, сучасних теоретичних конструкцій окремих інститутів спадкового права, напрямів судової практики, накопиченого автором досвіду викладання цієї навчальної дисципліни.

В ньому викладені нормативно визначені інститути спадкового права, аналітичні огляди відомих теоретичних конструкцій інститутів і субінститутів, у тому числі авторські, бачення розв’язання вузьких місць правотворення та правозастосування, зокрема судова практика. З урахуванням можливого упущення програмами підготовки курсу нотаріат, в ньому є положення щодо нотаріальних дій, зокрема щодо посвідчення заповітів та здійснення права на спадкування

Цей посібник розрахований на студентів за програмами магістерської підготовки за напрямом приватного права, викладачів, аспірантів, вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації. Також він корисний практикам та іншим особам, які цікавляться проблемами та новинками цивільного права, особливо молодим викладачам, здобувачам.

УДК 347.65/.68(477)(07)

ISBN 978-617-520-101-5

© Шишка Р.Б., 2021

© Видавництво Ліра-К, 2021

ЗМІСТ

Вступ	6
Скорочення	10
Глава 1. Поняття спадщини	11
1. Поняття спадкового права	14
2. Предмет спадкового права	17
3. Презумпції у спадковому праві.....	22
4. Джерела спадкового права	26
5. Спадкові спори	30
Глава 2. Спадщина її види, місце і час відкриття	35
1. Поняття спадкування	37
2. Спадщина та її склад	39
3. Особливості спадкування окремих видів спадщини	42
4. Спадкування прав інтелектуальної власності	48
5. Місце відкриття спадщини.....	49
6. Час відкриття спадщини.....	53
7. Види спадкування	57
8. Учасники спадкових правовідносин	59
9. Усунення від права на спадкування.....	63
Глава 3. Спадкування за заповітом	67
1. Тестаментоздатність та її особливості	68
2. Поняття та елементи заповіту.....	71
3. Зміст заповіту	75
4. Заповідальні легати.....	77
5. Види заповітів	82
6. Форма заповіту.....	86
7. Скасування, зміна заповіту.....	90
8. Визнання заповітів недійсними	93
9. Виконання заповіту	94

Глава 4. Посвідчення заповіту	100
1. Місце вчинення нотаріальної дії	101
2. Строки вчинення нотаріальної дії	104
3. Встановлення особи, яка звернулась за вчиненням нотаріальної дії та визначення обсягу її цивільної дієздатності та повноважень її представника	105
4. Встановлення волевиявлення та дійсних намірів особи при вчиненні нотаріальних дій.....	108
5. Витребування відомостей і документів, необхідних для вчинення нотаріальної дії.....	110
6. Вимоги до документів, що подаються для вчинення нотаріальної дії.....	112
Глава 5. Нотаріальні дії з посвідчення заповітів, їх зміни та скасування.....	117
1. Посвідчення заповіту, внесення змін до нього та його скасування	118
2. Оголошення секретного заповіту	120
3. Укладання договору на управління спадщиною	122
4. Видача свідоцтв про право на спадщину.....	124
5. Заведення спадкової справи	127
Глава 6. Спадкування за законом	132
1. Поняття та підстави спадкування за законом.....	133
2. Черги спадкування за законом	135
3. Спадкування за правом представлення.....	138
4. Розмір частки спадкоємців за законом	139
5. Спадкування за спадковою трансмісією	140
6. Визначення часток у спадщині при спадкуванні за законом	144
7. Набуття прав на відумерлу спадщину.....	150
Глава 7. Прийняття спадщини	154
1. Право на прийняття спадщини	155
2. Строк при прийнятті спадщини.....	156
3. Право на відмову від прийняття спадщини.....	159
4. Поділ спадщини між спадкоємцями.....	162
5. Договори між спадкоємцями	166

6. Охорона спадщини і управління нею.....	168
7. Оформлення права на спадщину	171
8. Оформлення права на спадщину	174
9. Платежі при прийнятті спадку.....	176

Глава 8. Нотаріальні дії при прийнятті спадщини

чи відмові від неї .....

1. Нотаріальні дії при прийнятті спадщини або відмові від неї.....	181
2. Видача свідоцтва про право на спадщину за законом	185
3. Видача свідоцтва про право на спадщину за заповітом	188
4. Видача свідоцтва виконавцю заповіту	191

Глава 9. Спадковий договір.....

1. Поняття і юридична природа спадкового договору	196
2. Сторони спадкового договору.....	199
3. Форма спадкового договору	201
4. Зміст спадкового договору	204
5. Виконання спадкового договору.....	210

Глава 10. Міжнародне спадкове право .....

1. Підходи до міжнародного регулювання спадкових відносин.....	214
2. Тенденції врегулювання спадкування в країнах ЄС.....	218
3. Колізійні прив'язки при міжнародному спадкуванні	220

ВСТУП

Цивільне право посідає провідне місце в системі забезпечення дії верховенства права та природних прав, передусім, врегулювання суспільних відносин, з огляду не тільки на їх життєву обумовленість, предмет і метод, а й свободу вступу у них та вибору поведінки їх учасників, можливість їх спрощувати чи ускладнювати, врахувати спеціальне їх правове становище. Наразі воно відчуває на собі вплив появи нових товарів та технологій і їх просування на ринках. Внаслідок того воно поступово універсалізується під впливом економічних закономірностей, економічного глобалізму, стандартів прав людини та їх запозичення в національні законодавства. Власне, це стало однією з причин рекодифікації цивільного законодавства та комплексного аналізу чинного цивільного законодавства України та визначення сфер приватноправових відносин, які потребують приведення у відповідність із світовими тенденціями розвитку приватного права.

Подальший розвиток України неможливий без вираженого і адекватного світовим тенденціям в економічній та гуманітарній сферах правового регулювання аспектів юридичного натуралізму, вишколу правників, які досконало знають чинне законодавство та чинники його формування, здані його застосувати на практиці та виявити вузькі місця, сформувані належним чином пропозиції з їх подолання. Провідне місце в цьому належить цивільному праву як фундаментальній навчальній дисципліні у ВНЗ, що готують юристів. Воно є основою для інших навчальних дисциплін приватно-правового спрямування і засноване на цінності людини у сучасному світі, забезпеченні її особистих немайнових та майнових прав та потреб ринкової економіки.

В Україні є посібники зі спадкового права України самодостатніх авторів та їх колективів. За час його викладання автор накопичив певний досвід і матеріал, який слугуватиме вишколу правознавців, подолає спрощений підхід до викладання його інститутів, вдосконалення застосування їх положень на практиці, в тому числі судовій. В ньому поєднана популяризація положень

законодавства, наведено аналіз європейських тенденцій, новітніх досягнень науки, судової практики.

Викладення матеріалу проведене з врахуванням цивілістичної культури, підтримки виправданих практикою інститутів та субінститутів спадкового права, скрупульозне відтворення положень актів цивільного законодавства (повага до національного законодавства), положень європейського права (компаративістичний аспект), практики його застосування (утилітарний аспект) та становлення підходів до регулювання цих відносин (доктринальний аспект).

У запропонованому читачу посібнику проведена ідея про те, що цивільне право та його підгалузі у тому числі й спадкове право, універсалізуються і мають відповідати зручності його застосування та право сприйняття на глобалізованому економічному просторі. З огляду на це, вказано на особливості врегулювання цих правовідносин в інших країнах.

Сучасний вектор його розвитку започатковано на ідеї його гармонізації та універсалізації. Це адаптаційний вектор розвитку сучасного цивільного права в його європейській версії рекодифікації. Значна частина викладеного матеріалу орієнтована на компаративістичний аспект і, зокрема, положеннях міжнародних актів та актів ЄС у сфері цивільного права, що зумовлене вимогами Закону України “Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу” та роботи з рекодифікації.

Рукопис оптимізовано із врахуванням бюджету часу на вивчення навчальних дисциплін бакалаврами, а більше спеціалістами та магістрами і вимог щодо підготовки підручників у вищій школі та викладання навчальних дисциплін. В ньому висвітлені основні теоретичні підходи до моделювання інститутів спадкового права та його базових правових категорій. В такому аспекті він може бути розгорнутий у мультимедійне видання. Його структура нагадує звичну для студентів структуру лекцій: вказуються питання теми, основні нормативні акти, проблеми їх застосування та література. По ходу вказуються теоретичні конструкції та рішення судів за категоріями справ.

Його матеріал розбито на модулі в рамках яких, відповідно до змісту тематичних планів, можлива подальша деталізація по

кредитам. При тому механічного підходу не відбулося, а обсяг та насичення модулів здійснюється по мірі заглиблення у правову матерію та спеціалізації майбутніх правознавців. Так перший модуль за обсягом досить незначний, але він дозволяє встановити як студент опанував визначальні підходи до вивчення права і чи зможе він їх у подальшому застосувати на практиці.

ЦК України може не проявляє його головної ідеї, як своєрідної конституції громадянського суспільства, але як основний акт приватного права досить вдало врегульовує відносини приватного характеру, які визначально в нього вкладалися розробниками. Не всі його положення є безспірними, як і сприйнятий формалізований дуалізм приватного права, але головне те, що є закон у якому на основі майже три тисячолітнього регулювання спадкових відносин сконцентровано передові досягнення цивілістичної науки. З часом вони просунулись настільки вперед, що проявилась потреба перегляду ЦК.

З врахуванням динаміки приватного права, при опануванні матеріалу слід користуватися ЦК України та його коментарями, а також постановами вищих судових інстанцій та рішеннями при розгляді спадкових справ. Автор не претендує на те, щоб це видання стало єдиним джерелом пізнання спадкового права, а рекомендує й інші джерела. Ознайомлення з ними лише розширить їх поінформованість та компетентність.

Серед коментарів кодифікованих актів звертаю увагу на Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т. 6-те вид., перероб. і допов. /за заг. ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С.Кузнецової, В.В.Луця. К.: Юрінком Інтер, 2019. Т.ІІ. 1148 с.¹. До спеціальних коментарів відноситься Спадкування за законодавством України: Коментар. Судова практика: зб. норма. актів. Київ: Юрінком Інтер, 2008, 336 с. та Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, міністерства юстиції, науковців, фахівців. Т.12; спадкове право /За ред. проф. І.В. Спасибо-Фатеевої. Серія «Коментарі та аналітика». Х.: ФО-П Колісник А.А., 2009. 544 с.

---

¹ Цей коментар є найбільш динамічним і постійно оновлюється його авторами відповідно до змін, які вносяться в чинне законодавство та практику його застосування.

Автор щиро вдячний рецензентам: доктору юридичних наук, професору, професору кафедри цивільного права Юридичного інституту Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, член-кореспонденту Національної академії правових наук України, Заслуженому юристу України О.В. Дзері, та доктору юридичних наук, професору Ю.М. Жорноку – завідувачу кафедрою цивільного права Харківського національного університету внутрішніх справ за ознайомлення із запропонованими текстами та скрупульозне їх вивчення, надані слушні зауваження та поради.

З повагою до читачів доктор юридичних наук, професор, професор кафедри інтелектуальної власності та цивільно-правових дисциплін Київського інституту інтелектуальної власності та цивільно-правових дисциплін Національного університету «Одеська юридична академія» *Р.Б. Шишка*

СКОРОЧЕННЯ

АРК – Автономна Республіка Крим;
ВАС України – Вищий арбітражний суд України;
ВР України – Верховна Рада України;
ВГС України – Вищий господарський суд України;
ВОІВ – Всесвітня організація інтелектуальної власності;
ВЗ) – вищий заклад освіти;
ВС України – Верховний Суд України;
ГК – Господарський кодекс України;
ЖК – Житловий кодекс України;
РАЦС – реєстрація актів цивільного стану;
ЗК – Земельний кодекс України
ЗМІ – засоби масової інформації;
ЗУ – Закон України;
ЄС – Європейський Союз;
ВООЗ – Всесвітня організація охорони здоров'я;
ЗУ – закон України;
ЗК України – Земельний кодекс України;
ЄС – Європейський союз;
ЄДР – Єдиний державний реєстр;
ЄСПЛ- Європейський суд по правам людини;
КМ України – Кабінет Міністрів України;
КС України – Конституційний Суд України;
МЮ України – Міністерство юстиції України;
НОІВ – Національний офіс інтелектуальної власності;
ПВС України – Пленум Верховного Суду України;
ПК – Податковий кодекс України
СК – Сімейний кодекс України;
ЦК – Цивільний кодекс України;
ЦК РФ – Цивільний кодекс Російської Федерації;
ЦПК України – Цивільно-процесуальний кодекс України;
Технічні скорочення:
р. – рік, року, році;
рр. – роки, роками, років;
стст. – статтями, статей, статтях, статті;
ч. – частина, частини, частині, частиною, частину;
чч. – частинами, частинах;

Глава 1

ПОНЯТТЯ СПАДЩИНИ

---

1. *Поняття спадкового права.*
2. *Предмет спадкового права.*
3. *Презумпції у спадковому праві.*
4. *Джерела спадкового права.*
5. *Спадкові спори.*

Нормативно-правові акти: Загальна декларація прав людини, Конвенція про колізію законів, що стосуються форми заповідальних розпоряджень, вчинена в Гаазі 5 жовтня 1961 р. (Гаазька конвенція, Конвенція стосовно міжнародного управління майном померлих осіб від 2 жовтня 1973 р. (Гаага), Конвенція про право, що застосовується до спадкування майна померлих осіб, прийнята у Гаазі 1 серпня 1989 р., Міжнародний сертифікат, заснований договірними державами, визначає особу чи коло осіб, уповноважених управляти рухомим та нерухомим майном, а також його (їх) повноваження (статті 1, 30 Конвенції 1973 р.), Вашингтонська конвенція, що передбачає уніфікований закон про міжнародний заповіт від 26 жовтня 1973 р., Конвенція про правові відносини і правову допомогу у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 22 січня 1993 р.

Регламент Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу про компетенцію, застосовуване право, визнання і виконання рішень, прийняття і виконання нотаріальних актів з питань спадкування, а також про створення європейського свідоцтва про спадкування від 4 липня 2012 р. № 650/2012.

Книга УІ, глава 84 ЦК України, закони України: Про державну реєстрацію актів цивільного стану, Про нотаріат, Про авторське право та суміжні права, Про банки і банківську діяльність, Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури і суду, Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затверджений наказом МЮ України № 296/5 від 22.02.2012, Про спадковий реєстр. Наказ МЮ України від 17 жовтня 2000р.,

Про судову практику в справах про визнання громадянина обмежено дієздатним чи недієздатним: Постанова ПВС України від 28 березня 1972 р. № 3, Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: Постанова ПВС України від 31 березня 1995 р. № 4, Про практику розгляду судами України справ про спадкування: Постанова ПВС України від 18 вересня 1987 р. №4 Узагальнення судової

практики розгляду цивільних справ про спадкування, про узагальнення судової практики розгляду цивільних справ про спадкування: постанова від 01.03. 2013 р. №6.

Додаткова література:

Баранник Н.М. Синельник А.П. Наследство. Наследники. Наследование: Учебно-практическое пособие. Изд. 2-е перер. и доп. Х.: Эспада. 2005. 216 с.

Буркацький Л.К. Спадкове право України: теорія, коментарі, практика зразки заява: навч. посіб. Для студентів вищих навч. закл. К.: Вид. Дім «Ін Юре». 2008. 384 с.

Валах В.В. Наследственные отношения в Украине, Российской Федерации, Франции, Германии и США (сравнительно-правовое исследование): монографія, Харків, Бурун книга, 2012, 320 с.

Васильченко В.В. Коментар та постатейні матеріали до законодавства України про спадкування. Харків, Одісей, 2007, 480 с.

Гордон М.В. Наследование по закону и по завещанию. Москва, Юрид. лит. 1967. 120 с.

Дронников В.К. Наследственное право Украинской ССР. Киев: Вища школа, 1974, 159 с.

Дякович М.М. Хрестоматія нотаріального права. К.; Істина, 2017.

Жилінкова І.В. Актуальні питання спадкового права України: матеріали до семінару. Харків, 2009, 340 с.

Завгородня І.М. Розгляд судами с прав у спорах, що виникають із спадкових правовідносин: автореф. дис. ... канд юрид наук. Харків. 2016. 22 с.

Заїка Ю.О. Спадкове право в Україні: Становлення і розвиток: Монографія. 2-е вид. – К.: КНТ, 2007. 288 с.

Заїка Ю.О., Рябоконь Є.О. Спадкове право: навч. посіб. / Ю.О.Заїка, Є.О. Рябоконь. –К.: Юрінком Інтер. 2009. 352 с.

Козловська Л.В. Теоретичні засади здійснення і захисту спадкових прав: монографія. Київ, Юрінком Інтер, 2015, 448 с.

Коротюк О.В. Заповіти: роз'яснення, зразки, нотаріальних документів, судова практика: навч.-практ. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2010, 184 с.

Коротюк О.В. Спадкове право: Коментар до Книги IV Цивільного кодексу України; за заг. ред. О.В. Дзери. Київ, ОВК, 2015, 272 с.

Кухарев О.Є. Спадкове право: навч. посіб. Київ. Алерта. 2013, 328с.

Кухарев О.Є. Актуальні питання спадкового права в судовій практиці: практич. посіб. Київ, Алерта, 2017, 260 с.

Кухарев О.Є. Теоретичні та практичні проблеми диспозитивності у спадковому праві: монографія. Київ: Алерта, 2019, 498 с.

Майданик Р.А. Речове право: підручник. Київ, Алерта, 2019, 1102 с.

Мічурін Є.О., Сліпченко С.О., Кухарев О.Є. Спадкове право: практика застосування. Харків, Юрсвіт. 2009, 464 с.

Орлов І.П. Правочини в сфері спадкового права: загальні положення: монографія. Харків, Диска плюс, 2013, 248с .

Печений О.П. Спадкове право. Харків: Фактор, 2012, 368 с.

Ромовська З.В. Українське цивільне право. Спадкове право: підручник. Київ, Алерта, КНТ; ЦУЛ, 2009, 264 с.

Спадкове право: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. /кол. авт.; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, доц., О.В. Нестерцова-Собакарь. Дніпро. Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. 2017, 1216 с.

Спадкове право. Практика застосування нотаріусами України /За заг. ред. В.М.Марченка. Харків, ФО-П Лисяк С.П., 2012, 736 с.

Спадкування за законодавством України: Коментар. Судова практика: зб. нормат. актів. Київ: Юрінком Інтер, 2008, 336 с.

Фурса Є.Є, Козяр-Скок Л.В. Окремі питання спадкування з іноземним елементом: консул, нотаріус, суд: монографія. Київ: Алерта, 2017, 384 с.

Шишка Р.Б., Сопілко І.М., Козирева В.П. Спадкове право в Україні: навч. посіб. /за заг. ред. Р.Б. Шишки. Київ.: Вид-во Ліра-К. 2015. 216 с.

Ярема А. Г. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України. – К.: «А.С.К.», 2004. Т. 1: Загальні положення. Особисті немайнові права фізичної особи. Права власності та інші речові права. – 928 с.

Шишка Р. Б. Претенденти на спадщину та спадкоємці у спадковому праві України //Проблеми цивільного права та процесу: матеріали наук.-практ. конф., присвяченій пам'яті професора О.А.Пушкіна (25 травня 2013 р.). – Х.; Харківський національний університет внутрішніх справ ; Золота миля. 2013. – С. 46 – 54.

Шишка Р.Б., Сопілко І.М., Козирева В.П. Спадкове право в Україні: Навчальний посібник /За заг. ред. проф. Р.Б. Шишки. К.: Видавництво Ліра-К., 2014. 216 с.

Ключові слова: верховенство права, спадкове право, джерела права, наука, позитивне право, спадкові правовідносини, принципи, презумпції, система права, тестаментоздатність, юридичні процедури, спадкові спори.

Вступ до спецкурсу

Зазвичай пропонований спецкурс орієнтований на спеціалізацію цивільне право, нотаріальна діяльність, адвокатська діяльність, судова діяльність

Він починається із ознайомленням із його загальним та спеціальним забезпеченням, у тому числі, на профільній кафедрі. Увага приділяється Програмі курсу, зокрема тому, що студенти повинні знати, вміти та бути компетентними, методичні вказівки з виконання практичних завдань, тезаурусу, додатковим практикам, що пропонуються кафедрами: зокрема аналітична робота з першоджерелами, ознайомлення з нотаріальною практикою, практикою судів з розгляду спадкових справ.

Він ведеться за загальною схемою. Знайомство зі студентами. Нагадується обсяг годин із їх деталізацією та форми контролю за вимогами Болонської системи оцінювання студентів. Тут слід наголосити на самостійній роботі студентів, оскільки частина занять може бути не проведена з об'єктивних (святкові дні тощо) чи суб'єктивних (пропуски занять) причин, порядку та графіках їх відпрацювань, особливості навчання за індивідуальними графіками, та завдання які слід взяти студентам, які у встановленому порядку на них переведені тощо.

Курс передбачає можливість поглибленого дослідження окремих інститутів та субінститутів спадкового права, зокрема у рамках наукового гуртка чи проблемної групи, як кваліфікаційну роботу на здобуття ступеня магістр права.

1. Поняття спадкового права

Зазвичай опорними правовими категоріями спеціальних курсів є їх поняття та особливості відображення врегульованих ним правовідносин. До них відноситься поняття «спадкове право» та «спадщина», де йдеться про його притаманність всім правовим системам, поступову універсалізацію та зближення, запозичення його основних інститутів та субінститутів. Тож в цій главі викладені основні постулати, що відомі з курсу «Теорія держави та права» з акцентуванням їх проявів у спадковому праві.

Оскільки спадкове право охоплює, як матеріальне так і процесуальне правото: у першому аспекті – це підгалузь цивільного прав, де її понятійний апарат узгоджений з категоріями цивільного права, а у другому – як частина нотаріату, зокрема нотаріальних процедур при складанні заповіту та прийнятті/відмові від спадщини відносини та їх понятійного апарату. Йдеться про концепцію нотаріального процесу, що підтримується С.Я. Фурсою та іншими науковцями і зокрема практиками, чи поділу на юридичні процедури та процес (В.М. Горшеньов).

Спадкове право, як підгалузь цивільного права, охоплює всі його аспекти: підгалузь цивільного права, підгалузь законодавства, частина науки цивільного права і частина курсу цивільне право, спецкурс. Остання віднесена до вибіркових дисциплін і зазвичай стосується таких спеціалізацій як: цивільне та господарське право, нотаріальна діяльність. Інколи навчальними планами передбачаються змішані спецкурси: сімейне та спадкове право, право власності та спадкування тощо.

Прийнято вирізняти право в об'єктивному та суб'єктивному сенсах.

У об'єктивному сенсі *спадкове право* – система правових норм в актах законодавства (позитивне право), які регулюють спадкові правовідносини, зокрема забезпечують право на спадкування і на заповіт, визначають підстави, порядок, види та межі переходу спадщини, забезпечують виконання заповіту, визначають форми, способи та порядок здійснення права на спадщину.

У такому сенсі правове регулювання спадкових правовідносин виходить за межі книги УІ ЦК і охоплює інші нормативні акти, у які вкраплені норми про спадкування, або процесуально забезпечують здійснення права на заповіт та права на прийняття і оформлення спадщини. Це стосується ЗУ «Про нотаріат», а також Порядку учинення нотаріальних дій нотаріусами України

Варто зазначити, що багатосторонніх міжнародних договорів у сфері спадкування небагато. За істотних розбіжностей у спадкових законодавствах країн світу численні спроби масштабної уніфікації правил зі спадкування були не вдалими. Ще менш успішною стала імплементація норм відповідних міжнародно-правових актів у державах, що їх підписали. Наразі є декілька багатосторонніх документів переважно з колізійних та матеріаль-